

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-508-5-58>

Хворостенко Вікторія, театрознавець, методист Харківської спеціалізованої музично театральної бібліотеки, керівник літературної частини Харківського академічного драматичного театру, студентка магістратури ХНУМ ім. І.П. Котляревського, Харків, Україна (науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, завідувачка кафедри театрознавства Ю. Щукіна)

НОВАЦІЇ ВОЛОДИМИРА КРАВЦЯ У СЦЕНОГРАФІЇ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК (1962-1972)

Ключові слова: Сценографія, театр ляльок, сценічне оформлення, театральньо-декораційне мистецтво

Khvorostenko Viktoriia, Theater Scholar, Methodologist at the Kharkiv Specialized Music and Theater Library, Head of the Literary Department at the Kharkiv Academic Drama Theater, Master's Student at Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky (academic mentor: candidate of Arts Studies, Head of the Theater Studies Department, Y. Shchukina)

INNOVATIONS OF VOLODYMYR KRAVETS IN THE SCENOGRAPHY OF THE KHARKIV PUPPET THEATRE (1962-1972)

Abstract. This article examines Volodymyr Kravets's innovations in the scenography of the Kharkiv Puppet Theater during the 1960s. It substantiates the role of his stage interpretation in the further development of the Kharkiv Puppet Theater and demonstrates the originality of his work in generalizing the stage form of puppets. The aim of the study is to document Volodymyr Kravets's contributions as a puppet theater scenographer. His professional focus on the possibilities and specifics of puppet theater stage design warrants detailed research.

Key words: Scenography, Puppet Theater, Stage Design, Theater, Theatrical Decorative Arts

Володимир Йосипович Кравець (1935–2022) – талановитий сценограф, який відіграв помітну роль у розвитку українського театру, зокрема, в Харкові. Як учень відомих майстрів Б. Косарева, Л. Братченка, Д. Овчаренка, він з перших робіт у театрі виявив прагнення уникати ілюстративності, передаючи режисерську ідею через унікальні форми.

Однією з найвідоміших його робіт у Харківському театрі ляльок стала вистава «Четвертий хребець» за памфлетом М. Ларні (реж. Л. Хаїт,

1963). В. Кравець переосмислив традиційні підходи до створення ляльок, наголошуючи, що лялька повинна не імітувати людину, а виконувати унікальні функції, властиві саме ляльці. Він створив умовні, гротескні образи ляльок, підкреслюючи їхнє символічне значення.

Фактично йшлося про естетичну реформу головного театру ляльок республіки, адже візитівкою Харківського театру ляльок вважалася лірико-гумористична казка для дорослих «Чортів млин» І. Штока (реж. В. Афанасьєв, 1955). У ній багатопланове рішення ширми О. Щегловим створювало кінематографічний ефект сценічних подій. Художниця по ляльках Є. Гуменюк відтворила в конструкціях ляльок анатомію людини, щоб актори могли реалізовувати психологічні рухи душі персонажу.

Натомість, у «Четвертому хребці» В. Кравець спростував натуралізм ляльок. Наприклад, голови ляльок-вчених були виконані у вигляді кульок, щоб підкреслити іронічне прізвисько «яйцеголові». У виставі були застосовані тіннові ефекти і комбінування тростинних, пласкісних та силуетних ляльок. У «Четвертому хребці» проявилось відчуття В. Кравцем природи умовності мови театру ляльок, яку наприкінці 1950-х повернув до трендів лялькарської світової спільноти румунський театр «Цендеріке».

Задля швидкої зміни місця дії з'явилося вертикально рухоме коло з натягнутою тканиною (так, щоб глядач бачив лише невелику частину декорацій, розміщених на рухомому елементі декорації). Головним принципом при розробці кожної мізансцени для В. Кравця було досягнення максимуму виразності при мінімумі деталей. Ця постановка заявила суголосність трупи інтелектуальному театру, який в 60-і роки ХХ ст. був особливо затребуваним.

Серед інших важливих робіт В. Кравця – вистава «Божественна комедія» І. Штока (1965). Попри те, що В. Афанасьєв намагався повернутися до натуралізму, оскільки твір мав сатиричну спрямованість, В. Кравець дав лялькам гротескові, загострені абрисы, підкресливши приналежність до жанрової природи вистави. Так, щоб показати «безтілесність» ляльок-ангелів, В. Кравець звів їх конструкцію до «вішака з сорочкою». Крім того, роль Творця грав актор у живому плані. Виставу відзначили дипломом першого ступеня на республіканському огляді, а лялька Янгола увійшла до колекції музею театру ляльок у Мюнхені.

У сценографічних рішеннях В. Кравця поєднувалися стилізований контекст авторської доби з сучасним режисерським баченням матеріалу. Вміння влучно працювати з монохромністю в сценографії театру ляльок було характерною рисою В. Кравця. Науковим результатом такої уваги художника до роботи з кольором стало те, що в 1973 році художник захистив кандидатську дисертацію з дослідження питання кольорової гармонії в театральній-декоративному мистецтві.

Сценографічні роботи В. Кравця значно вплинули на формування нової естетики харківської школи лялькарів, оскільки він гармонійно поєднував естетику й функціональність у створенні ляльок і сценічного простору.